

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Undersökning och beskrifning af förhistoriska fornlämningar i Sverige under
år 1906

Almgren, Oscar

Fornvännen 1, 291-298

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1906_291

Ingår i: samla.raa.se

UNDERSÖKNING OCH BESKRIFNING AF
FÖRHISTORISKA FORNLÄMNINGAR I SVERIGE
UNDER ÅR 1906.

e uppgifter, som ställa sig för det vetenskapliga utforskandet af våra fornminnen, tillväxa år från år i talrikhet och betydelse på grund af de nya fynd och uppslag, som alltjämt göras. Då naturligtvis de arbetskrafter och penningmedel, som stå Akademien till buds, ha svårt att räcka till för alla dessa uppgifter, är det med glädje man konstaterar och med tacksamhet man erkänner det kraftiga bistånd, som härvid lämnas den centrala statsinstitutionen såväl af landets fornminnesföreningar som af enskilda fornvänner.

Här har åsyftats att gifva en någorlunda fullständig överblick öfver hvad som på detta sätt med förenade krafter utförts under det förflutna året. Där ej annat uttryckligen nämnes, hafva arbetena skett på Akademiens föranstaltande och bekostnad.

* * *

Skåne. Med anledning af statsgeologen dr. N. O. Holsts upptäckt af förhistoriska flintgrufvor och boplatser vid Kvarnby och Sallerup öster om Malmö (se hans uppsats i Ymer 1906) hafva omfattande undersökningar af dessa märkliga fyndplatser under en tid af nära två månader utförts af fil. kand. Bror Schnittger dels med anslag af Akademien dels med frikostiga bidrag af en enskild person i Malmö genom Etnologiska föreningen i Lund och af Kritbruksbolaget i Malmö. Gräf-

ningarna, som utförts enligt en af dr. Holst och dr. Almgren på platsen uppgjord plan, ha gifvit mycket intressanta resultat. Kand. Schnittger har äfven gjort några smärre undersökningar på andra ställen inom landskapet med anledning af fynd, som ingått till Statens Historiska Museum eller till Lunds Museum.

Folkskoleinspektören, dr. Knut Kjellmark har med anslag af Akademien fortsatt sin år 1904 påbörjade undersökning af en af grefve C. Beck-Friis upptäckt, mycket intressant stenåldersboplats vid Börringesjön (Bastanäbbet), hvarest det undre fyndlagret (gyttja) endast innehåller fynd från den äldre stenåldern, under det att det däröfver liggande sandlagret äfven innehåller föremål från yngre stenålder. I en närbelägen liten mosse gjordes under dr. Kjellmarks ledning af amanuensen vid Lunds Universitets Zoologiska Museum Nils Rosén, på bekostnad af Etnologiska Föreningen i Lund, en preliminär, mycket lofvande undersökning af en boplats likaledes från äldre stenåldern, men med yngre typer i den öfversta delen af kulturlagret (jfr. *Ymer* 1906, sid. 430). Äfven från 5 andra boplatser vid Börringesjön insamlades fynd.

Dr. Kjellmark har äfven gjort en undersökning i en mosse vid Hylteberga i Skurups sn med anledning af där gjorda fynd af benharpuner från tidig stenålder (se *Ymer* 1906, s. 429). Jämte amanuensen Arne har han besökt Simrishamn, där man vid utvidgningsarbeten i hamnen gjort fynd af ben och flintor. Lagringsförhållandena visade emellertid, att benfynden voro af ganska ungt datum, och att de tämligen sparsamt förekommande flintorna, som ej visade några karaktäristiska former, möjligen härrört från någon af vågsvallet förstörd boplats å den gamla Litorina-strandvallen.

Amanuensen Arne har gjort gräfningar vid Kabbarp i Tottarps sn på fyndplatsen för det i *M. Bl.* 1901-02, fig. 29, afbildade präktiga bågspännet från omkr. 300 eft. Kr.; flere skelettgrafvar anträffades äfven nu, men inga fornsaker af betydighet.

Föreståndaren för Lunds Universitets Historiska Museum,

dr. Otto Rydbeck har för Akademiens räkning fortsatt undersökningen af ett skelettgraffält från äldre järnåldern vid Hvelinge, samt har med anledning af till Lunds Museum ingångna urnegraffynd från samma period gjort en undersökning vid Vinninge.

De intresserade fornvännerna i Helsingborg, dr. C. Wibling, fabrikör A. B. Palm och kontoristen C. Hj. Cederwall hafva, delvis på egen bekostnad, gjort åtskilliga undersökningar där i trakten, såsom af en bronsåldersgrafhög och stenåldersboplatser vid Råå fiskeläge (i dessa undersökningar deltog aman. Arne), af en grafhög från sten- och bronsålder vid Brohuset, Riseberga sn, samt af några öfverplöjda grafhögar vid Köpinge och Gantofta.

I Östra Göinge ha tvenne intresserade personer, landbrukaren Pehr Johnsson i Emitslöf och herr P. Möller i Glimåkra frivilligt åtagit sig att öfva vård och tillsyn öfver häradets fornlämningar. Herr Johnsson har inlämnat beskrifning jämte fotografier öfver en hel del fornminnen inom häradet, särskildt i Emitslöfs och Gryts socknar, bl. a. har han vid Frennarp i Gryt upptäckt en liten vacker hållristning (vagnsbild), den första i denna del af Skåne.

Småland. Konduktör F. I. E. Eneström har på egen bekostnad undersökt några grafhögar från yngre järnåldern vid Mossled i Vernamo sn, samt har i en grusgrop, kallad "Brödrahalla", i Reftedeles sn anställt gräfning efter tvenne runstenar, som enligt sägen blifvit där begrafna för ett 50-tal år sedan. Ett stycke af en runsten hittades också verkligen och har sedermera granskats af professor O. von Friesen.

Folkhögskoleföreståndaren i Gamleby, fil. kand. Hans Hansson, har på bekostnad af Kalmar läns Fornminnesförening utfört omfattande gräfningar på ett graffält vid Hammar nära Gamleby samt beskrifvit en del fornlämningar dels i denna trakt dels inom Misterhults och Fliseryds snr.

Öland. Amanuensen Arne har fortsatt undersökningarna af ett märkligt äldre järnåldersgraffält med hållkistor under

flat mark vid Bengtstorp i Mörbylånga sn samt har gjort mindre undersökningar vid L. Dalby i Kastlösa sn och i Gräs-gårds sn.

Gotland. Fil. lic. O. V. Wennersten har undersökt hus-tomtningar och grafvar från romersk järnålder vid Ekes i Bro sn samt har gjort några smärre inspektionsresor, bl. a. med anledning af två märkliga mossfynd i Lokrume och Barlingbo snr.

Fil. stud. N. Lithberg har undersökt ett antal grafvar från äldre järnåldern vid Tomsarive i Hogrän samt fortsatt undersökningen af en synnerligen märkelig boplats från vikingatiden vid Levide i Vall, hvilken han upptäckte och till en del utgräfd 1905.

Östergötland. Aman. Arne undersökte på våren ytterligare några grafvar på det stora äldre järnåldersgraffältet vid Alvastra järnvägsstation.

Kammarherre Sixten Flach å Svensksund på Vikbolandet hade inbjudit någon af Akademiens tjänstemän att på hans bekostnad undersöka fornlämningar där i trakten. Detta uppdrogs åt dr. Almgren, som dels utgräfd några grafvar från yngre järnålderns början vid Svensksunds gård, dels gjorde en preliminär undersökning i de mäktiga kulturlager, som finnas på ett borgberg, kalladt Boberget, på gränsen mellan Konung-sunds och Ö. Stenby snr, och hvilka befunnos härröra från just samma tidsskede. Kammarherre Flach har lofvat bekosta fortsatta undersökningar af denna viktiga fyndplats.

För undersökningen af den märkliga stenåldersboplatsen vid Säter i Kvarsebo sn är preliminärt redogjort i *Fornvännen* 1906, s. 118.

Västergötland. I Horns sn har amanuensen Arne under-sökt en hållkista från stenåldern samt några andra grafvar. Han har vidare fortsatt undersökningen af graffältet i grusåsen vid Järnsyssla nära Skara (se *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* XII, s. 233); denna gång hittades ej endast grafvar från la Tène-tid utan ock (under en hög) en intressant graf från romersk järnålder.

Andra graffält från äldre järnåldern hafva undersökts af rektor F. Nordin från Vänersborg vid Helliden nära Lundsbrunn och vid Badenetorp i Kvänums sn, samt af fil. kand. Gustaf Hallström i Fyrunga och Saleby snr.

Den nitiske upptäckaren af stenåldersboplatser vid Vänersborg (1905), handelsresanden G. M. Blomqvist har gjort några ytterligare fynd af samma art samt inlämnat uppgifter om en del andra forminnen, bl. a. hällristningar af skålformiga hålör i Särestads sn.

Rektor Nordin har närmare undersökt ett par stenåldersboplatser vid Öxnered och vid Nol.

På några småholmar i sjön Fegen ha dylika förekomster upptäckts af fil. kand. Erik Moberg.

Sekreteraren i "De sju häradernas kulturhistoriska förening", tandläkaren G. Blomgren har inlämnat utförliga beskrifningar och afbildningar af åtskilliga hällkistor och andra fornminnen från området.

Fil. kand. J. Sandström har på uppdrag af Riksantikvarien företagit ett par besiktningaresor.

Bohuslän. Den af Göteborgs och Bohusläns Fornminnesförening sedan många år bekostade systematiska beskrifningen af landskapets förhistoriska fornminnen har under 1906 fortsatts inom det vidsträckta Vette härad af fil. kand. G. Hallström och amanuensen O. Frödin, hvilka därvid äfven fullföljt undersökningen af den år 1905 upptäckta "kjökkenmöddingen" vid Ånneröd. De ha dessutom för Akademiens räkning utfört några inspektioner i andra delar af landskapet, bl. a. har aman. Frödin avvägt några stenåldersboplatser inom Lane hd, och kand. Hallström granskat en liten vacker hällristning, som 1905 upptäckts af kammarskrifvaren vid K. Flottan C. Ekman i närheten af Hofås järnvägsstation vid Säröbanan, och som är den första kända i denna del af landskapet.

Detta sista gäller också om de af en mängd skålformiga hålör och ett par fötsulor bestående ristningar, som upptäckts på flere ställen i Hjertums sn af hr G. M. Blomqvist.

Från en stor mängd "verkstadsplatser" på Orust, i Inland samt kring innersta ändarna af Färlefskilen och Åbyfjorden har hr Blomqvist insändt flintaffall o. dyl. Några af dessa platser i de sistnämnda trakterna hafva närmare granskats af rektor Nordin.

Sistnämnde forskare har undersökt ett intressant graffält från förromersk järnålder, som anträffats vid Skogome i Säfve sn på Hisingen under arbetena för Bohuslänsbanan, och hvarom vederbörlig anmälan skett.

Dalsland. Äfven härifrån har hr Blomqvist insändt boplatssfynd och andra meddelanden.

Herr Thure Langer, hvilken inlagt stor förtjänst om det år 1906 försiggångna återupplifvandet af Dalslands Fornminnesförening och grundandet af ett Dalslands-museum vid Färgelanda, och hvilken tidigare med anslag af Akademien upprättat utförliga beskrifningar öfver fornminnen i Valbo och Tössbo härader, har under 1906 i samband med en för Nordiska Museets räkning företagen resa inom Vedbo hd äfven gjort åtskilliga anteckningar om de förhistoriska fornminnena därstädes.

Värmland. Aman. Arne har gjort undersökningar på ett graffält från förromersk järnålder i en grusås vid Grums station (samma graffält som beskrifvits af W. Berg i *M. Bl.* 1880, s. 71 ff.).

Aman. Frödin har gjort en mindre undersökning i Värmskogs sn.

Missionspredikanten F. Carlsson har till Akademien inlämnat en beskrifning öfver fornminnen inom Väse sn.

Nerike. I den af professor J. G. Andersson 1906 igångsatta undersökningen af detta landskap i naturhistoriskt och bebyggelsehistoriskt afseende, hvartill årets landsting gifvit ett större anslag för flere år framåt, ingår äfven en revision af de äldre beskrifningarna öfver förhistoriska fornminnen, åtminstone i de viktigare delarna af landskapet, samt undersökningar af sådana. Under en stor del af sommaren har fil. stud. Sune Lindqvist, efter anvisningar af dr. Almgren, sålunda genomgått åtskilliga socknar i västra delen af landskapet.

Vid fil. kand. L. von Posts undersökning af en mosse vid Frösvi i Edsbergs sn anträffades ett större brandlager med fynd från yngre järnålderns tidigare del samt en från detta ställe utåt mossen gående, lång spång af ekplankor. Fyndplatsen blef noggrant genomgräfd af honom, Lindqvist och Almgren.

Västmanland. Dr. Almgren har inspekterat en del fornminnen i sydöstra delen af landskapet samt har vid Grythyttedhed besiktigat en förmodad hällkista, som emellertid befinns vara en modernare anläggning.

På grund af en anmälan, att forngrafvar blifvit skadade genom grustäkt vid Hälla i Fellingsbro sn, gjorde han i oktober ett par dagars undersökningar därstädes, hvarvid fynd från både romersk och yngre järnålder anträffades.

Södermanland. Vid den bekanta Sigurdsristningen på Råmsundsberget i Jäders sn har Akademien låtit uppsätta en anslagstafva med beskrifning på ristningen. I samband härmed ha Almgren och Lindqvist utfört kartläggning och avvägning af de rester, som ännu synas efter den i runinskriften omtalade bron, och som gifva värdefulla antydningar om landets höjning här sedan 1000-talet (3 till 4 meter).

Några smärre besiktningaresor ha utförts af amanuenserna Arne och Frödin.

Uppland. Vid Boda i Breds sn nära Sagån har dr. Almgren undersökt resterna af en bronsåldersstuga, den första som påträffats i Norden.

Vid Valsbrunna i Torstuna sn hittades på senhösten en brandgraf från äldre järnåldern i ett grustag. Godsägaren A. Östermark på Mjölkebo fick af Riksantikvarien i uppdrag att undersöka det område, som ytterligare behöfdes för grustäkten, hvarvid ännu ett par grafvar af samma art anträffades.

De arkeologiska exkursioner, som i samband med undervisningen i fornkunskap vid Uppsala Universitet årligen brukas anordnas i maj och september månader, hafva 1906 hufvudsakligen ägnats åt en systematisk beskrifning af Funbo s:ns

fornlämningar. Gräfningar hafva anställts å graffält vid Kvisslinge och Marielund, hvarvid arbetshjälp kostnadsfritt tillhandahållits af jordägarne, herr A. Danielsson och kapten F. Ridderbjelke. I samband härmed har professor O. von Friesen granskat och afbildat en del af socknens runstenar. — Densamme har äfven annorstädes inom Uppland för egen del bedrifvit runstensundersökningar.

I Alunda sn har en beskrifning af de talrika förhistoriska fornminnena påbörjats af komminister Carl Silwer med biträde af flere intresserade sockenbor. En del af dessa fornminnen hafva besiktigats af dr. Almgren och fil. stud. Oskar Lundberg, hvilka äfven anställt gräfningar på ett graffält vid Happsta; här visade sig, att de i denna del af Uppland förekommande graffälten af tre- och fyrkantiga stensättningar samt bautastenar tillhöra den äldre järnåldern.

Aman. Arne har gjort några besiktningaresor i södra delen af landskapet.

Ångermanland. Med anledning af en ingången uppgift, att man i Tåsjö sn i nordvästligaste Ångermanland skulle ha hittat skifferredskap i grafhögar å Långön i Hotingsån, ditreste aman. Arne och anställde gräfningar. Högarne befunnos innehålla, föröfrigt intressanta, skelettgrafvar från vikingatiden, och den anförda uppgiften hade berott på något misstag.

O. A.